

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.1.7>

**МОДЕРАЦІЯ СУСПІЛЬНОГО ДІАЛОГУ:
СПІВДІЯ НАУКОВИХ ІНСТИТУЦІЙ,
ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
ТА СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ**

Оніщенко Н.,

*докторка юридичних наук, професорка,
заступниця директора Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України,
академік Національної академії правових наук України,
академік-секретар відділення теорії та історії держави і права
Національної академії правових наук України,
Заслужений юрист України,
ORCID: 0000-0002-1671-2139*

Малюга Л.,

*докторка юридичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри цивільно-правових дисциплін,
Національна академія Служби безпеки України,
ORCID: 0000-0002-0523-221X,
e-mail: lesya_maluga@ukr.net*

Булкат М.,

*докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін
Інституту права та суспільних відносин
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»,
суддя місцевого загального суду,
ORCID: 0009-0007-4647-8199,
e-mail: yfim@ukr.net*

Оніщенко Н., Малюга Л., Булкат М. Модерація суспільного діалогу: співдія наукових інституцій, інститутів громадянського суспільства та Сил безпеки і оборони.

Виважені, науково-обґрунтовані публічні комунікації, модерація суспільного діалогу з усіх значимих питань правотворення та державотворення залишаються важливими завданнями наукових інституцій, науковців. Це уможливить не лише формування наукової візії ефективних правових інструментів, а й подальше схвалення суспільством відповідних законодавчих ініціатив. У статті окреслено деякі теоретико-прикладні положення щодо публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу, що виконують наукові інституції, інститути громадянського суспільства, в яких беруть участь представники Сил безпеки і оборони, військовослужбовці, ветерани (на прикладі діяльності окремої громадської організації).

Із 2005 року на базі провідної академічної юридичної установи – Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України, діяв Центр правових досліджень гендерної політики під керівництвом Н.М. Оніщенко. Згодом, на його основі виникла платформа – ГО «Трибуна жінки». Серед завдань якої – продовження багаторічних традицій академічних, наукових комунікацій, модерації суспільного діалогу щодо важливих питань державотворення і правотворення. У ході спільної роботи ГО «Трибуна жінки», наукових інституцій (насамперед, Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України) та представників Сил безпеки і оборони, військовослужбовців, ветеранів було здійснено обговорення багатьох суспільно значимих питань державотворення і правотворення, сформовано відповідні наукові положення для їх подальшого використання. Для аналізу прикладних аспектів цієї роботи у статті наведено кілька прикладів.

Аналіз прикладної роботи у сфері публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу з важливих питань державотворення і правотворення, що виконують наукові інституції у партнерстві з інститутами громадянського суспільства, представниками Сил безпеки і оборони,

військовослужбовцями, ветеранами, опосередкував можливість зробити деякі теоретико-правові висновки.

Публічні комунікації, модерація суспільного діалогу з важливих питань державотворення і правотворення спрямовані на виконання як загальних (наприклад, консолідація українського суспільства, підвищення правової культури українського суспільства, підвищення рівня взаємної довіри громадян, систематизація та упорядкування інформаційного простору, особливо в умовах воєнного стану), так і спеціальних цілей (наприклад, підвищення рівня правосвідомості військовослужбовців, їх участі у вирішенні суспільно-значимих питань розвитку держави, законодавства, створення якісно підготовленого військового резерву).

Модерація суспільного діалогу передбачає роботу в межах широкого спектру комунікацій. Вони можуть відбуватися в різних формах, серед яких слід виокремити: форми організації наукової роботи (конференції, форуми, семінари, круглі столи відповідного тематичного спрямування), громадські експертизи і моніторинги, заходи громадського контролю, консультації з представниками Сил безпеки і оборони, науково-консультативна діяльність тощо.

Важливим партнером співдії у сфері публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу з усіх важливих питань державотворення і правотворення для наукових інституцій, науковців є інститути громадянського суспільства. Серед суб'єктів модерації суспільного діалогу від громадянського суспільства – громадські організації, науково-консультативні, громадські та інші експертні ради при органах публічної влади, професійні та творчі спілки, благодійні організації тощо. «Зріле», активне і впливове громадянське суспільство, як суб'єкт концептів «четвертої влади» в демократичній, правовій державі, не характеризується кількісними показниками громадських інститутів, організацій. Натомість характеризується показниками їх діяльності відповідно до статутних завдань та функцій, відповідальністю перед суспільством, спрямованістю дій на розвиток Української держави, що є необхідною умовою їх участі в суспільному і державному розвитку, відповідно до чинного законодавства, доктрини демократичної, правової держави. Аналогічно, показником ефективності публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу і громадськими організаціями, і науковими інституціями є конкретні результати їхньої співдії.

Представники Сил безпеки і оборони, військовослужбовці, ветерани є органічною частиною українського суспільства. Вони беруть активну участь у комунікаціях різних організаційних форм – конференціях, форумах, семінарах, круглих столах відповідного тематичного спрямування. Їх активна участь необхідна під час обговорення усіх значимих питань правотворення та державотворення. Між тим, співдія Сил безпеки і оборони з науковими інституціями, інститутами громадянського суспільства у площині публічних комунікацій є одним із недостатньо досліджених напрямів наукових пошуків в умовах сьогодення.

На прикладі діяльності ГО «Трибуна жінки» визначено, що практичні результати співдії наукових інституцій та громадських організацій у сфері публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу з важливих питань державотворення і правотворення, полягають у напрацьовані виважених, науково-обґрунтованих пропозицій, публікації відповідних наукових положень, підготовці інформаційних листів до профільних органів, положення яких можуть бути використані, як у законодавчій, так і у правореалізаційній роботі тощо. Їх спрямовано на підвищення правової культури українського суспільства, консолідацію українського суспільства, підвищення рівня взаємної довіри громадян, систематизацію та упорядкування інформаційного простору, особливо в умовах воєнного стану тощо.

Ключові слова: інститути громадянського суспільства, громадські організації, наукові інституції, Сили безпеки і оборони, військовослужбовці, ветерани, публічні комунікації, модерація суспільного діалогу.

Onishchenko N., Malyuga L., Bulkat M. Moderation of public dialogue: cooperation of scientific institutions, civil society institutions and the Security and Defense Forces.

Balanced, scientifically based public communications, moderation of public dialogue on all significant issues of lawmaking and state building remain important tasks for scientific institutions and scientists. This will enable not only the formation of a scientific vision of effective legal instruments, but also the further approval of relevant legislative initiatives by society. The article outlines some theoretical and applied provisions on public communications, moderation of public dialogue, carried out by scientific institutions, civil society institutions, in which representatives of the Security and Defense Forces, military personnel, veterans participate (on the example of the activities of a separate public organization).

Since 2005, the Center for Legal Studies of Gender Policy under the leadership of N.M. Onishchenko has operated on the basis of a leading academic legal institution – the V.M. Koretsky Institute of State

and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine. Subsequently, a platform emerged on its basis – the NGO «Tribuna Zhniki». Among its tasks is the continuation of long-standing traditions of academic, scientific communications, moderation of public dialogue on important issues of statehood and lawmaking. In the course of joint work of the NGO «Tribuna Zhniki», scientific institutions (primarily, the V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine) and representatives of the Security and Defense Forces, military personnel, and veterans, many socially significant issues of statehood and lawmaking were discussed, and relevant scientific provisions were formed for their further use. To analyze the applied aspects of this work, the article provides several examples.

Analysis of applied work in the field of public communications, moderation of public dialogue on important issues of state-building and law-making, carried out by scientific institutions in partnership with civil society institutions, representatives of the Security and Defense Forces, military personnel, and veterans, provided the opportunity to draw some theoretical and legal conclusions.

Public communications, moderation of public dialogue on important issues of state-building and law-making are aimed at fulfilling both general (for example, consolidation of Ukrainian society, improvement of the legal culture of Ukrainian society, increase of the level of mutual trust of citizens, systematization and organization of the information space, especially in conditions of martial law) and special goals (for example, increasing the level of legal awareness of military personnel, their participation in solving socially significant issues of state development, legislation, creation of a qualitatively trained military reserve).

Moderation of public dialogue involves work within a wide range of communications. They can take place in various forms, among which it is necessary to distinguish: forms of organization of scientific work (conferences, forums, seminars, round tables of the corresponding thematic direction), public examinations and monitoring, public control measures, consultations with representatives of the Security and Defense Forces, scientific and advisory activities, etc.

An important partner in cooperation in the field of public communications, moderation of public dialogue on all important issues of statehood and lawmaking for scientific institutions, scientists are civil society institutions. Among the subjects of moderation of public dialogue from civil society are public organizations, scientific and advisory, public and other expert councils under public authorities, professional and creative unions, charitable organizations, etc. A «mature», active and influential civil society, as a subject of the concepts of the «fourth power» in a democratic, legal state, is not characterized by quantitative indicators of public institutions and organizations. Instead, it is characterized by indicators of their activities in accordance with the statutory tasks and functions, responsibility to society, and the focus of actions on the development of the Ukrainian state, which is a necessary condition for their participation in social and state development, in accordance with current legislation, the doctrine of a democratic, legal state. Similarly, an indicator of the effectiveness of public communications, moderation of public dialogue by both public organizations and scientific institutions are the specific results of their cooperation.

Representatives of the Security and Defense Forces, military personnel, and veterans are an organic part of Ukrainian society. They actively participate in communications of various organizational forms – conferences, forums, seminars, and round tables of the appropriate thematic direction. Their active participation is necessary when discussing all significant issues of lawmaking and state-building. Meanwhile, the cooperation of the Security and Defense Forces with scientific institutions and civil society institutions in the field of public communications is one of the insufficiently explored areas of scientific research in today's conditions.

Using the example of the activities of the NGO «Women's Tribune», it was determined that the practical results of cooperation between scientific institutions and public organizations in the field of public communications, moderation of public dialogue on important issues of state formation and lawmaking, consist in the development of balanced, scientifically based proposals, publication of relevant scientific provisions, preparation of information letters to specialized bodies, the provisions of which can be used both in legislative and law enforcement work, etc. They are aimed at improving the legal culture of Ukrainian society, consolidating Ukrainian society, increasing the level of mutual trust between citizens, systematizing and organizing the information space, especially in conditions of martial law, etc.

Key words: civil society institutions, public organizations, scientific institutions, Security and Defense Forces, military personnel, veterans, public communications, moderation of public dialogue.

Постановка проблеми. Серед очевидних завдань наукових інституцій, науковців в умовах воєнного стану – пріоритет досліджень відповідного спрямування в усіх галузях [1]. Як зазначив А. Г. Загородній, дослідження в інтересах безпеки і оборони є пріоритетом Національної академії

наук України [1]. У цьому контексті слід відмітити фундаментальні наукові положення В.П. Горбуліна [див., наприклад, 2]. Важливі положення, спрямовані на поступ суспільного діалогу з питань правотворення та державотворення в умовах воєнного стану, розроблені науковцями Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України під керівництвом О.В. Скрипнюка [див., наприклад, 3] тощо.

Виважені, науково-обґрунтовані публічні комунікації, модерація суспільного діалогу з усіх значимих питань правотворення та державотворення залишаються важливими завданнями наукових інституцій, науковців. Це уможливить не лише формування наукової візії ефективних правових інструментів, а й подальше схвалення суспільством відповідних законодавчих ініціатив [4]. Вітчизняний інформаційний простір потребує систематизації та упорядкування, особливо в умовах воєнного стану. Серед актуальних напрямів досліджень правників – пошук конкретних механізмів підтримання рівноваги, дотримання балансів в умовах війни між законодавчою, виконавчою, судовою складовими державної влади; між громадянським суспільством і державою; між інститутами (секторами) громадянського суспільства в умовах поляризації, загостреної війною [5, с. 104]. Окреслені питання потребують широкого обговорення усім українським суспільством. У цьому контексті важливим суб'єктом співдії з модерації суспільного діалогу для наукових інституцій, науковців є інститути громадянського суспільства.

Між тим, одним із недостатньо досліджених напрямів наукових пошуків в умовах сьогодення є співдія Сил безпеки і оборони з науковими інституціями, інститутами громадянського суспільства у площині публічних комунікацій. Вона набула особливої значущості у зв'язку із повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року. Представники Сил безпеки і оборони, військовослужбовці, ветерани є органічною частиною українського суспільства. Їх активна участь необхідна під час обговорення усіх значимих питань правотворення та державотворення. Різноманітні питання, які пов'язані з правовим регулюванням відносин вказаної співдії, мають комплексний, системний характер, потребують визначення, насамперед, загальних концептуальних підходів, задач, відповідних сьогоденню спрямувань.

Метою цього дослідження є окреслення деяких теоретико-прикладних положень щодо публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу, що виконують наукові інституції, інститути громадянського суспільства, в яких беруть участь представники Сил безпеки і оборони, військовослужбовці, ветерани (на прикладі діяльності окремої громадської організації).

Стан опрацювання проблематики. Необхідно зазначити, що співдія інститутів громадянського суспільства [див., наприклад, 6–9], наукових інституцій [див., наприклад, 10] та Сил безпеки і оборони [див., наприклад, 11–15] відбувається в точці перетину їх завдань і функцій. Вона може відбуватися в різних формах, що потребують вивчення і відповідного правового забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Публічні комунікації, модерація суспільного діалогу спрямована на виконання як загальних (наприклад, консолідація українського суспільства, підвищення правової культури українського суспільства, підвищення рівня взаємної довіри громадян, систематизація та упорядкування інформаційного простору, особливо в умовах воєнного стану), так і спеціальних цілей (наприклад, підвищення рівня правосвідомості військовослужбовців, їх участі у вирішенні суспільно-значимих питань розвитку держави, законодавства, створення якісно підготовленого військового резерву). Модерація суспільного діалогу передбачає роботу в межах широкого спектру комунікацій. Вони можуть відбуватися в різних формах, серед яких слід виокремити: форми організації наукової роботи (конференції, форуми, семінари, круглі столи відповідного тематичного спрямування), громадські експертизи і моніторинги, заходи громадського контролю, консультації з представниками Сил безпеки і оборони, науково-консультативна діяльність тощо.

Серед суб'єктів модерації суспільного діалогу від громадянського суспільства – громадські організації, науково-консультативні, громадські та інші експертні ради при органах публічної влади, професійні та творчі спілки, благодійні організації тощо.

Водночас, слід акцентувати увагу на застереженні, що «зріле», активне і впливове громадянське суспільство, як суб'єкт концептів «четвертої влади» в демократичній, правовій державі, не характеризується кількісними показниками громадських інститутів, організацій. Натомість характеризується показниками їх діяльності, відповідно до статутних завдань та функцій, відповідальністю перед суспільством, спрямованістю дій на розвиток Української держави, що є необхідною умовою їх участі в суспільному і державному розвитку, відповідно до чинного законодавства, доктрини демократичної, правової держави.

Аналогічно, показником ефективності публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу і громадськими організаціями, і науковими інституціями є конкретні результати їхньої співдії. При цьому представники Сил безпеки і оборони, військовослужбовці, ветерани беруть активну участь у комунікаціях різних організаційних форм – конференціях, форумах, семінарах, круглих столах відповідного тематичного спрямування.

Так, із 2005 року на базі провідної академічної юридичної установи – Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України діяв Центр правових досліджень гендерної політики під керівництвом Н. М. Оніщенко. Згодом, на його основі виникла платформа ГО «Трибуна жінки», серед завдань якої – продовження багаторічних традицій академічних, наукових комунікацій, модерації суспільного діалогу щодо важливих питань державотворення і правотворення. У ході спільної роботи ГО «Трибуна жінки», наукових інституцій (насамперед, Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України) та представників Сил безпеки і оборони, військовослужбовців, ветеранів було здійснено обговорення багатьох суспільно значимих питань державотворення і правотворення, сформовано відповідні наукові положення для їх подальшого використання. Для аналізу прикладних аспектів цієї роботи можна зазначити кілька прикладів.

Так, 15 березня 2024 року в Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого відбулось експертне обговорення «Відродження України: компас розвитку». Захід присвячувався аналізу суспільних запитів і наукових напрацювань та налагодженню комунікації щодо використання актуальних наукових положень і підходів органами різних складових державної влади у законодавчій діяльності, у роботі органів судової влади, під час розроблення функціональних алгоритмів органами виконавчої влади, громадським сектором [16]. Передусім фахівці означили ідею української державності як ціннісний орієнтир і компас відродження України на всіх етапах наукової роботи, а також у діяльності законодавчих, виконавчих і судових органів. Експерти також нагадали про вітчизняну тисячолітню державотворчу традицію. Як підсумувала результати роботи Н. М. Оніщенко, у ході експертного обговорення вдалося сформулювати значущі методологічні положення.

19 квітня 2024 року в Національному центрі «Український дім» Інститутом держави і права імені В.М. Корецького НАН України у партнерстві з Міністерством у справах ветеранів України, громадською організацією «Трибуна жінки» та виданням «Юридична практика» було проведено форум «Повоєнне відродження України: роль та значення ветеранської політики». Захід присвячувався аналізу наукових напрацювань із питань ветеранської політики та налагодженню комунікації щодо їх використання різними органами державної влади: у законодавчій діяльності, під час розроблення функціональних алгоритмів роботи органами виконавчої влади, громадським сектором. Важливою частиною обговорення стали проблеми інтеграції ветеранів у цивільне життя, оновлення системи правового, економічного та соціального захисту ветеранів, формування стратегії залучення ветеранів у процес повоєнного відновлення України.

Із вітальним словом до учасників форуму звернувся директор Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, віцепрезидент Національної академії правових наук (НАПрН) України, академік НАПрН України, О. В. Скрипнюк. Він наголосив, що питання ветеранської політики мають загальнонаціональне та загальнодержавне значення. До вирішення проблем ветеранів слід підходити із залученням усіх державних ресурсів, акумулюючи максимальний потенціал потужних наукових інституцій Національної академії наук України [17; 18]. У роботі форуму взяли участь представники Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України, Міністерства у справах ветеранів України, ветерани. Учасники форуму активно комунікували із профільних питань, долучились до спільної роботи у сфері реалізації ветеранської політики. За результатами форуму напрацьовані актуальні пропозиції, опубліковано відповідні наукові положення, спрямовано інформаційні листи до профільних органів, які можуть бути використані, як у законодавчій, так і у правореалізаційній роботі.

31 травня 2024 року в КВЦ «Парковий» відбувся форум «Захист прав дітей та батьків в умовах воєнного стану». Захід присвячувався аналізу новітніх наукових напрацювань із питань захисту прав дітей та налагодженню комунікації щодо їх використання різними органами державної влади [19]. Публічно було обговорено важливі питання для батьків-військовослужбовців, зокрема щодо забезпечення їх права на участь у вихованні дитини. За результатами форуму напрацьовані актуальні пропозиції, також опубліковано відповідні наукові положення, спрямовано інформаційні листи до профільних органів, які можуть бути використані, як у законодавчій, так і у правореалізаційній роботі тощо [20; 21].

20 вересня 2024 року в Інституті держави і права імені В.М. Корецького НАН України відбувся круглий стіл «Демократія та правові аспекти забезпечення справедливого миру і міжнародної безпеки», в якому активну участь взяли представниці ГО «Трибуна жінки» [22]. Учасниками круглого столу було акцентовано увагу на питання сучасного стану та проблем розвитку демократії в Україні, а також правових аспектах забезпечення справедливого миру і міжнародної безпеки. Учасники відзначили, що сутність демократії полягає в тому, що будь-хто, незважаючи на стать, вік, етнічне походження чи релігію, може впливати на політику в своїй державі. Демократія нерозривно пов'язана з правами людини, свободою слова та роллю громадянського суспільства в ухваленні рішень у державі [23]. Серед актуальних напрямів досліджень правників сформульовано таке, як пошук

конкретних механізмів підтримання рівноваги, дотримання балансів влади в умовах війни; між громадянським суспільством і державою; між інститутами (секторами) громадянського суспільства в умовах поляризації, загостреної війною.

22 листопада 2024 року в Київській міській раді ГО «Трибуна жінки» за підтримки депутатки Київської міської ради Ганни Свириденко було організовано проведення професійного полілогу «Ефективність гендерної політики: Україна та світ». Експертну дискусію було спрямовано на формування комплексних та інституційних підходів щодо формування державної політики у сфері забезпечення реалізації конституційного принципу рівності в умовах воєнного стану, зокрема використання ефективних практик країн сталої демократії. Окрему увагу експерти звернули на проблеми формування ефективних механізмів забезпечення прав військовослужбовців [24].

29 вересня 2025 року на запрошення вченого секретаря Науково-консультативної ради при Верховному Суді, О.С. Ткачука, представниці ГО «Трибуна жінки» взяли участь у засіданні робочої групи Науково-консультативної ради при Верховному Суді, яке було присвячено обговоренню проектів законів України щодо функціонування військових судів [25]. До роботи в засіданні під керівництвом О.В. Скрипнюка було підготовлено аналітичну доповідь «Співвідношення теоретико-правових понять військового права, військової юстиції та військового судочинства у контексті сучасного дискурсу щодо відновлення / створення / функціонування військової юстиції, системи військових судів, військового судочинства» [27]. В засіданні взяли участь представники Міністерства оборони України та військовослужбовці. Учасники запропонували виробити спільні письмові рекомендації, які ляжуть в основу висновку Науково-консультативної ради для Пленуму Верховного Суду. Серед ключових пропозицій: необхідність чіткого визначення юрисдикції військових судів; гарантій незалежності військових суддів, у тому числі їх непідпорядкованості військовому командуванню; цілісної триланкової системи військових судів, адаптованої до умов воєнного стану; забезпечення належного фінансування та кадрового резерву для стабільного функціонування військових судів; використання кращих практик демократичних, правових держав із урахуванням українських реалій.

07 листопада 2025 року в Інституті держави і права імені В.М. Корецького НАН України за організаційного сприяння ГО «Трибуна жінки» відбулось експертне обговорення «Захист прав військовослужбовців: наука і практика: синергія та міждисциплінарність». В обговоренні взяли участь голова Верховного Суду, С.І. Кравченко, виконувач обов'язків голови Конституційного Суду України, О.В. Петришин, заступник міністра Міністерства у справах ветеранів України, Р. В. Приходько, ректор Національної академії Служби безпеки України, А.М. Черняк, науковці, військовослужбовці, представники законодавчої, виконавчої, судової влади та громадянського суспільства. За результатами обговорення експертами було сформовано рекомендації щодо методологічних основ наукового та практичного опрацювання проблем забезпечення прав військовослужбовців, окремих практичних питань сьогодення, подальшого стратегічного розвитку механізмів захисту прав військовослужбовців, опубліковано відповідні наукові положення [28; 29].

12 грудня 2025 року відбувся IV Маріупольський конституційний форум «Україна – Європа – Світ: конституційні діалоги у добу глобальних викликів» [30]. Співорганізаторами заходу виступили Конституційний Суд України, Офіс Ради Європи в Україні, Програма підтримки ОБСЄ для України. Цей науково-практичний захід об'єднав суддів Конституційного Суду України, представників державної влади, міжнародних організацій, провідних науковців. У рамках роботи Форуму працювала спеціальна секція «Гендерна рівність як умова стійкої демократії: конституційні стандарти і воєнні реалії». Її роботу модерувала Н.М. Оніщенко. У роботі секції також взяв участь суддя Конституційного Суду В.М. Городовенко [31]. До активної роботи секції долучились представниці ГО «Трибуна жінки». Учасники присвятили питому вагу роботи сесії питанням забезпечення прав військовослужбовців: запропоновано конкретні інструменти, визначено деякі проблемні аспекти. За результатами роботи секції підготовлено до публікації наукові доповіді.

26 грудня 2025 року відбулась науково-практична конференція «Різдвяні правничі студії – 2025». Співорганізаторами заходу виступили Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Постійно діючий третейський суд при Торгово-промисловій палаті України та ГО «Трибуна жінки» за сприяння Асоціації українських правників. «Різдвяні правничі студії – 2025» стали простором глибокої фахової роботи над питаннями про майбутнє юридичної науки, її моральні орієнтири в умовах воєнного стану та здатність відповідати викликам часу. За результатами роботи опубліковано збірку матеріалів науково-практичної конференції.

Висновки. Аналіз прикладної роботи у сфері публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу з важливих питань державотворення і правотворення, що виконують наукові інституції у партнерстві з інститутами громадянського суспільства, представниками Сил безпеки і оборони, військовослужбовцями, ветеранами, опосередковує можливість зробити деякі теоретико-правові висновки:

1. Публічні комунікації, модерація суспільного діалогу з важливих питань державотворення і правотворення спрямовані на виконання як загальних (наприклад, консолідація українського суспільства, підвищення правової культури українського суспільства, підвищення рівня взаємної довіри громадян, систематизація та упорядкування інформаційного простору, особливо в умовах воєнного стану), так і спеціальних цілей (наприклад, підвищення рівня правосвідомості військово-службовців, їх участі у вирішенні суспільно-значимих питань розвитку держави, законодавства, створення якісно підготовленого військового резерву).

2. Модерація суспільного діалогу передбачає роботу в межах широкого спектру комунікацій. Вони можуть відбуватися в різних формах, серед яких слід виокремити: форми організації наукової роботи (конференції, форуми, семінари, круглі столи відповідного тематичного спрямування), громадські експертизи і моніторинги, заходи громадського контролю, консультації з представниками Сил безпеки і оборони, науково-консультативна діяльність тощо.

3. Важливим партнером співдії у сфері публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу з усіх важливих питань державотворення і правотворення для наукових інституцій, науковців є інститути громадянського суспільства. Серед суб'єктів модерації суспільного діалогу від громадянського суспільства – громадські організації, науково-консультативні, громадські та інші експертні ради при органах публічної влади, професійні та творчі спілки, благодійні організації тощо. «Зріле», активне і впливове громадянське суспільство, як суб'єкт концептів «четвертої влади» в демократичній, правовій державі, не характеризується кількісними показниками громадських інститутів, організацій. Натомість характеризується показниками їх діяльності відповідно до статутних завдань та функцій, відповідальністю перед суспільством, спрямованістю дій на розвиток Української держави, що є необхідною умовою їх участі в суспільному і державному розвитку, відповідно до чинного законодавства, доктрини демократичної, правової держави. Аналогічно, показником ефективності публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу і громадськими організаціями, і науковими інституціями є конкретні результати їхньої співдії.

4. Представники Сил безпеки і оборони, військовослужбовці, ветерани є органічною частиною українського суспільства. Вони беруть активну участь у комунікаціях різних організаційних форм – конференціях, форумах, семінарах, круглих столах відповідного тематичного спрямування. Їх активна участь необхідна під час обговорення усіх значимих питань правотворення та державотворення. Між тим, співдія Сил безпеки і оборони з науковими інституціями, інститутами громадянського суспільства у площині публічних комунікацій є одним із недостатньо досліджених напрямів наукових пошуків в умовах сьогодення.

5. На прикладі діяльності ГО «Трибуна жінки» визначено, що практичні результати співдії наукових інституцій та громадських організацій у сфері публічних комунікацій, модерації суспільного діалогу з важливих питань державотворення і правотворення, полягають у напрацьовані виважених, науково-обґрунтованих пропозицій, публікації відповідних наукових положень, підготовці інформаційних листів до профільних органів, положення яких можуть бути використані, як у законодавчій, так і у правореалізаційній роботі тощо. Їх спрямовано на підвищення правової культури українського суспільства, консолідацію українського суспільства, підвищення рівня взаємної довіри громадян, систематизацію та упорядкування інформаційного простору, особливо в умовах воєнного стану тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічний науковий фронт: не без труднощів, але з новими успіхами: стаття про інтерв'ю Президента Національної академії наук України академіка Анатолія Загороднього програмі «Про науку. Компетентно». *Всеукраїнська газета для науковців та освітян «Світ»*. 2024. № 7–8. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=11069>.
2. Горбулін В.П. Національна безпека як пріоритет сучасного державотворення. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 1. С. 25–29. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/20e7cfed-044b-43cf-9fd4-21a25e9ddb6f/content>.
3. Правотворення і правотворчість в умовах воєнного стану та миробудівництва: монографія / Н.М. Пархоменко, О.В. Скрипнюк, Н.М. Оніщенко, Є.Б. Кубко, Л.О. Макаренко; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького; за заг. ред. Н.М. Пархоменко. Київ: Парламентське вид-во. 2023. 307 с. URL: <http://odnb.odessa.ua/vnn/book/15386>.
4. Оніщенко Н.М., Малюга Л.Ю., Булкат М.С. Забезпечення гендерної рівності: модернізація суспільного діалогу, виклики та інструменти їх подолання. *Право України*. 2025. № 3. С. 57–68. URL: https://www.researchgate.net/publication/394704063_Zabezpecenna_gendernoi_rivnosti_moderacia_suspilnogo_dialogu_vikliki_ta_instrumenti_ih_podolanna.

5. Оніщенко Н.М., Малюга Л.Ю., Булкат М.С. Демократія: вектори досліджень в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 100–105. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/326805>.
6. Історичний досвід становлення інститутів громадянського суспільства в країнах Європи: збірник наукових праць / Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»; за заг. ред. А.І. Кудряченка. Київ: Фоліант, 2012. 465 с. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnpnibpcajpcglclefindmkaj/https://ivinas.gov.ua/images/Suspilstvo2012.pdf>.
7. Колодій А. Концепція громадянського суспільства: проблема узгодженості теоретичних підходів та емпіричних моделей. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 1999. 384 с. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnpnibpcajpcglclefindmkaj/https://political-studies.com/wp-content/uploads/2010/01/Civil-Society.pdf>.
8. Кресіна І.О. Держава і громадянське суспільство: проблеми взаємодії *Держава і право*. Юридичні і політичні науки. 2013. Вип. 62. С. 378–383. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2013_62_61.
9. Панасюк В. М. Інститути громадянського суспільства як суб'єкти реалізації державної молодіжної політики. *Юридичний вісник*. 2019. № 2. С. 38–43. URL: chrome-extension://efaidnbmnnpnibpcajpcglclefindmkaj/http://yurvisnyk.in.ua/v2_2019/9.pdf.
10. Кармазіна М., Шурбована О. «Інститут» та «інституція»: проблема розрізнення понять. *Політичний менеджмент*. 2006. № 4. С. 10–19. URL: chrome-extension://efaidnbmnnpnibpcajpcglclefindmkaj/https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/karmazina_instytut-2.pdf.
11. Пашинський В.Й. Забезпечення оборони України: адміністративно-правові аспекти: монографія. Київ: ФОП Маслаков. 2018, 408 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnpnibpcajpcglclefindmkaj/https://scc.knu.ua/upload/iblock/ee5/dis_Pashynskiy_V.Yo..pdf.
12. Богущкий П.П. Військове право України: джерела, структура та розвиток: монографія. Одеса: Фенікс, 2008. 188 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/viyskove-pravo/viyskove-pravo-ukrayini-dzherela-struktura-ta-rozvitok?srsId=AfmBOopx0YdQknusKn1ni30Q8s0hUyYh6fCcdR6GH7tg4BArd6uD0Ak>.
13. Пашинський В. Й. До проблеми визначення поняття «оборона держави» в системі національної безпеки України. *Адміністративне право і процес*. 2017. № 1 (19). С. 4–14. URL: <https://applaw.net/index.php/journal>.
14. Правові основи воєнної безпеки України: монографія / за ред. Є.Л. Стрельцова, Львів: НАВС, 2016. 188 с. URL: <https://ippi.org.ua/pravovi-osnovi-vo%D1%94nnoi-bezpeki-ukraini>.
15. Покайчук В. Я. Сутність і співвідношення понять «сили безпеки» та «сили охорони правопорядку». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 47–53. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/6097>.
16. Експерти обговорили правничі проблеми й завдання, пов'язані з війною. Національна академія наук України: веб-сайт. URL: <https://old.nas.gov.ua/EN/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=11182>.
17. Науковці Академії провели форум «Повоєнне відродження України: роль та значення ветеранської політики». Національна академія наук України: веб-сайт. URL: <https://www.old.nas.gov.ua/EN/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=11272>.
18. Повоєнне відродження України: роль та значення ветеранської політики. Юридична практика: веб-сайт. 2024. URL: <https://pravo.ua/povoienne-vidrozhennia-ukrainy-rol-ta-znachennia-veteranskoj-polityky/>.
19. Учасники форуму «Захист прав дітей та батьків в умовах воєнного стану» обговорили актуальні питання захисту прав дітей. Національна академія наук України: веб-сайт. URL: <https://www.old.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=11453>.
20. Представники ДСНС взяли участь у форумі «Захист прав дітей та батьків в умовах воєнного стану». Державна служба України з надзвичайних ситуацій: веб-сайт. URL: <https://dsns.gov.ua/news/ostanni-novini/predstavniki-dsns-vziali-ucast-u-forum-zaxist-prav-ditei-ta-batkiv-v-umovah-vojenного-stanu>.
21. Участь УМПД у форумі «Захист прав дітей та батьків в умовах воєнного стану». Українська мережа за права дитини: веб-сайт. URL: <https://childrights.org.ua/news/uchast-umpd-u-forumi-zahyst-prav-ditej-ta-batkiv-v-umovah-vojenного-stanu/>.
22. В Інституті держави і права імені В.М. Корецького НАН України відбувся круглий стіл «Демократія та правові аспекти забезпечення справедливого миру і міжнародної безпеки». Національна академія наук України: веб-сайт. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=11730>.

23. Відбувся круглий стіл на тему: «Демократія та правові аспекти забезпечення справедливого миру і міжнародної безпеки». Трибуна жінки: профіль facebook: веб-сайт. URL: <https://www.facebook.com/womans.tribune/posts/20092024-%D0%BA%D0%B8%D1%97%D0%B2-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B1%D1%83%D0%B2%D1%81%D1%8F-%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB-%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F-%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5/122151926918266427>.
24. Марченко М. Інституційні підходи до формування гендерної політики в Україні. Цензор: веб-сайт. URL: <https://censor.net/ua/blogs/3521662/instytutsiyini-pidhody-do-formuvannya-gendernoyi-polityky-v-ukrayini>.
25. У Київській міській раді відбувся професійний полілог «Ефективність гендерної політики: Україна та світ». Київська міська рада: веб-сайт. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/ukyuivskiy-miskiy-radi-spilno-z-gromadskisty-ubgovoryly-efektyvnist-gendernoyi-polityky>.
26. Законопроекти про створення військових судів стали предметом обговорення на засіданні робочої групи Науково-консультативної ради при ВС. Верховний Суд: веб-сайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1888176>.
27. Скрипнюк О.В., Ткачук О.С., Оніщенко Н.М., Булкат М.С. Співвідношення теоретико-правових понять військового права, військової юстиції та військового судочинства у контексті сучасного дискурсу щодо відновлення / створення / функціонування військової юстиції, системи військових судів, військового судочинства: аналітична доповідь. 2025. Київ: Норма права. 50 с. URL: <https://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-narprnu-4-2025-r>.
28. Ткачук О.С., Оніщенко Н.М., Булкат М.С. До питання про дефініції «військове право», «військова юстиція», «військове судочинство», «система військових судів» як виразники змісту відповідних правових понять. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип. 91 (5). С. 50–58. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/344172/331830>.
29. Ткачук О.С., Оніщенко Н.М., Булкат М.С. До питання щодо відновлення / створення / функціонування військової юстиції, системи військових судів, військового судочинства. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. № 4. С. 167–183. URL: <https://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-narprnu-4-2025-r>.
30. Конституційні діалоги у добу глобальних викликів: відбувся IV Маріупольський форум. Конституційний Суд України: веб-сайт. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/konstytuciyni-dialogy-udobu-globalnyh-vykykiv-vidbuvnya-iv-mariupolskyu-forum>.
31. Конституційні виклики воєнного часу – про що говорили на Маріупольському форумі. Судово-юридична газета: веб-сайт. URL: <https://sud.ua/uk/news/photo/348652-konstitutsionnye-vyzovy-voennogo-vremeni-o-chem-govorili-na-mariupolskom-forume-foto>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026